

De Vriendenkring

*Maandblad van de Nederlandse Quakers,
het Religieus Genootschap der Vrienden*
92e jaargang nr. 5, mei 2021

Een monument voor de band van vrijgevigheid tussen de Choctaw, oorspronkelijke bewoners van Amerika en de Ieren in Midleton bij Cork, Ierland

De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Abonnementsprijs: Nederl.: **€30,00 per jaar**
Europa en Wereldwijd **€75,00 per jaar**
Email abonnement (PDF) €5,00 per jaar

Deze Vriendenkring is gedrukt op milieuvriendelijk papier met deze drie certificaten

Het gebeurt helaas weleens dat abonnees vergeten te betalen. Maak daarom van de betaling van het abonnement een periodieke overmaking.

Bankrekening: (IBAN) **NL65 TRIO 0212 3772 64** t.n.v. Quakers te Driebergen met vermelding van 'Abonnement De Vriendenkring'. Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U

Nieuwe abonnees, adreswijzigingen en betalingen email:
vriendenkringredactie@gmail.com

Redactieleden:

Eindredactie: Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM, Zwolle,
tel. 038-4608461/06-40030923.
Email: vriendenkringredactie@gmail.com,

Schrijver: Hylkia Nieuwerth

Redactielid: Els Ramaker

Correctie: Hylkia, Els en Frieda Oudakker.

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken versie van De Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15^e van iedere maand! (Tenzij anders afgesproken).

De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt. Bezoek daarom geregeld de Quaker website:
www.Quakers.nu

De Nederlandse Quakers hebben, naast de website quakers.nu (waarop de Vriendenkring te vinden is), een Facebookpagina “Quakers Nederlandse Jaarvergadering” voor berichten en een besloten Facebookgroep “Nederlandse Jaarvergadering” voor onderling gesprek, ook met Vriendenkringabonnees. Lid word je met de betreffende knop op facebook.com/groups/820840817925912

In dit nummer:

<i>Van de redactie</i>	4
<i>Licht in de duisternis</i>	5
<i>It sees to the end of all temptations</i>	7
<i>Geen verleiding?</i>	7
<i>Het geloof van Jezus</i>	8
<i>De Zakenvergadering</i>	12
<i>Een prachtige lijn</i>	13
<i>Liefde of Angst</i>	14
<i>Spirituele gaven</i>	17
<i>Leef avontuurlijk!</i>	20
<i>Zijn wij er voor de economie of is de economie er voor ons?</i>	22
<i>Een band van vrijgevigheid</i>	25
<i>Leven na de dood?</i>	27
<i>Q-team in Brussel uniek?</i>	30
<i>Klimaat, vrede en mensenrechten</i>	33
<i>Jan de Hartog</i>	35
<i>Jan de Hartog</i>	39
<i>Thomas Kelly over Gebed</i>	41
<i>Vrienden in het hele land</i>	42
<i>Waar zijn Quakerbijeenkomsten?</i>	43
<i>Deltalicht,</i>	44

'Iedere bijdrage in de Quaker zakenvergadering dient bedoeld te zijn om, de zaak waarom het gaat vooruit te helpen, niet om een eigen opinie op de voorgrond te plaatsen.'

Quaker meeting: één staat op, de anderen luisteren in de stilte

Van de redactie

Wat gebeurt er toch veel in één maand! Een maand geleden leek het nog duidelijk dat we in Nederland kozen voor solidariteit met de kwetsbaren, degenen die in het ziekenhuis liggen en vooral de zieken op de IC's. Op het moment dat ik dit schrijf, 24 april, lijkt het erop dat we toch kiezen voor het opengaan van winkels, terrasjes en grote festivals. Ik blijf hopen dat we niet weer helemaal terugkeren naar een samenleving die gericht is op materialisme en vermaak. Natuurlijk voel ik ook de verleiding van 'hebben' in plaats van 'zijn'. Hoeveel doen we om zowel de uiterlijke als de innerlijke wereld de andere kant op te leiden? Wat kunnen we doen om onze angsten onder ogen te zien en de moed te verzamelen om avontuurlijk te durven leven? Avontuurlijk in de zin zoals George Fox dat zei, de innerlijke stem volgen. Wat kunnen we doen aan meer gelijkheid, meer rechtvaardigheid, meer zorg voor het klimaat, meer zorg voor de vrede ook voor onze kinderen en toekomstige generaties?

Deze Vriendenkring heeft hele goede artikelen hierover. De innerlijke houding is minstens zo belangrijk als dat wat we in de wereld doen. Ook in onze bijeenkomsten kunnen we nog veel meer doen om Gods geest te laten stromen. Meer respect, meer liefde, meer acceptatie dat de ander anders denkt en voelt. Meer stilte en meer luisteren zou onze bijeenkomsten zeker goed doen. De Quakers hebben zo veel ervaring op dit gebied, dat we die heel waardevol kunnen benutten om de kwaliteit van onze bijeenkomsten te verdiepen. Het citaat uit het boek 'De Quakers' van Marianne IJspeert (zie bladzijde 12) kan hierbij helpen.

Er gebeurt zoveel in ons kleine Genootschap! Elke zondag een landelijke onlinewijdingsdienst, een deels online deels live wijdingsdienst van Den Haag, een 'Quakers en ik' bijeenkomst. Een 'Hap-Stil-Snap' bijeenkomst in Den Haag en vanuit Zwolle. Er is een gespreksgroepje vanuit Deventer. De landelijke commissie komt bijeen online. Er is overleg tussen betrokkenen bij communicatie, bij de financiën, bij de structuur in het Licht. De verschillende commissies komen bijeen. Individuele Vrienden komen bij elkaar. En dat allemaal dankzij of ondanks de pandemie. Dat scheelt heel wat reizen, heel wat CO₂ uitstoot, heel veel tijd en geld. Dus nooit meer terug naar 100% 'normaal'!

Laat je inspireren door een grote diversiteit aan artikelen. Van Jan de Hartog naar Thomas Kelly, van Kenneth Boulding tot Elisabeth Kübler-Ross, van Emily Provance in een Pendle Hill pamflet tot Joachim Monkelbach. Sytse Tjallingii

Licht in de duisternis

Citaat van de maand mei, door Willem Furnée

'Art thou in the darkness? Mind it not, for if thou dost it will feed thee more. But stand still, and act not, and wait in patience, till light arises out of darkness and leads thee.'

James Nayler 1618-1660

Ben je in duisternis? Wees niet bang, want als je dat bent zal het erger worden. Maar sta stil en doe niets, en wacht geduldig tot Licht uit de duisternis verrijst om jou te leiden.

Dit citaat is mij zeer dierbaar, want ik heb aan den lijve ondervonden hoe wáár dit is. Het beschrijft een mijlpaal in mijn leven: de genezende werking van het stille innerlijk gebed. Ik ontdekte dat elk vragend bidden overbodig is. Sterker nog, dat elk vragen mij belemmert om in contact te komen met het Innerlijk Licht. Zolang ik iets wil sta ik niet open voor het innerlijk Licht, een Licht dat zich nooit opdringt. Het openbaart zich alleen daar waar het welkom is. Stilte is niet voor niets de oorsprong en de basis van de Quaker spiritualiteit.

Toen ik (al voordat ik de Quakers had ontdekt) in aanraking kwam met het 'voortdurend innerlijke gebed' van de Oost-Europese orthodoxe traditie ervoer ik de genezende werking van stilte. (Langs deze weg ben ik uiteindelijk bij de Quakers terecht gekomen).

Dit stille gebed verbeterde mijn conditie niet maar het leerde mij ermee te leven. Toen ik eenmaal zover was verdwenen ook mijn klachten.

Dit schrijvende komt het bijbelverhaal in mij op over de vrouw die aan vloeiingen leed. Toen zij de zoom van Jezus' mantel aanraakte was zij op slag genezen. Jezus keert zich naar haar toe en zegt tegen haar: "uw *vertrouwen* heeft u behouden" (Mattheüs 9:20-22). Mijn bidden is dan ook geen spreken of smeken maar overgave in vertrouwen.

Het komt erop aan dat wij ons in onze samenkomsten volkomen overgeven aan de “Presentie in ons midden” die zich in de mens als innerlijk Licht manifesteert. We doen er goed aan om het uit te houden als in een reeks van samenkomsten geen woorden klinken. Beter géén woord dan woorden die uit het hoofd komen en het Licht belemmeren om zich in de mens te manifesteren.

Volkomen stille samenkomsten kunnen een onvergetelijke ervaring van volmaakte eenwording zijn. Maar ze kunnen ook duiden op spirituele armoede. Ook in dat laatste geval is het beter die armoede te verdragen dan de stilte ‘op te leuken’ met bijdragen die niet uit het Licht maar uit het Zelf ontspruiten. Zulke bijdragen breken wél de stilte, maar dragen níet bij aan verdieping van het geestelijk leven van de Quakergemeenschap.

Als de inspiratie die van een Maand- of Jaarvergadering uitgaat een dip vertoont is het verstandig om het advies van James Nayler te overwegen en te volgen:

Zoek de weg uit een impasse niet in discussies, maar in een gezamenlijk luisteren naar de innerlijke stem van Liefde en Waarheid die alle mensen met elkaar verbindt. Dan zal al het spreken vrucht dragen in plaats van nieuwe wonden te slaan.

It sees to the end of all temptations

Het negende Naylor Sonnet van Kenneth Boulding.

*WHAT is the end of greed but emptiness,
And what the end of a determined lust
But staleness, unfulfillment, sick disgust,
A debt of pride unpaid, and no redress?*

*Always we give the more, and gain the less
In bargaining with the ambassadors of dust:
Who, knowingly, would rate their contract just -
Then future "No's" for one sweet present "Yes"!*

*Need we but sight to run from every shame.
The sight that sees the future opened bare?
Or does a doom, writ with a darker name,*

*Condemn us to a tunnel of despair?
Not sight alone, but Will, by love made free
Can make us walk the pilgrim way we see.*

Geen verleiding?

Hertaling van dit Sonnet door Erik Dries

*Hebzucht, hebzucht;
Sleep het hol maar vol.
Eventjes blij en opgelucht,
Maar aan het einde leeg en hol,*

*Begeerte, lust, begeerte, lust;
Vervelende kleuter en tiran.
Verstoorders van je innerlijke rust:
't Gaat steeds om 'nu' en niet om dan.*

*Deze kinderhand is niet gauw gevuld, kan niet wachten.
En onvoldane leegte en schaamte blijven achter.
Vroeger werd gedreigd met de hel,
Maar dat is toen, dat weten we nu wel.
Hoe blijven we nu op het beter pad?
Niet door denken alleen. Met Wil, door liefde gesterkt, lukt dat!*

Het geloof van Jezus

Uit: Friends Journal, door Tina Coffin vertaald door Vivian Barty-Taylor

Ik las onlangs 'Rooted in Christianity', 'Open to New Light' door Timothy Ashworth en Alex Wildwood; het is een boek over spirituele diversiteit onder Britse vrienden. Een passage van Ashworth trof me alsof het speciaal voor mij was geschreven. Hij haalt een passage van Paulus aan waarin de apostel schrijft over geleid worden door een levend geloof. Volgens Paulus is een levend geloof "geloof in Jezus". Ashworth, een bijbelgeleerde, gelooft echter dat dit zeer waarschijnlijk een verkeerde vertaling is: in plaats van 'geloof in Jezus' te hebben, worden we geroepen om 'het geloof van Jezus' te hebben.

Dit is een grote opluchting voor mij, want als dat is wat Paulus bedoelde te zeggen (en er is een sterke wetenschappelijke ondersteuning voor), dan gaat geloof niet over het hebben van ideeën over Jezus of zijn rol in verlossing, maar over het hebben van hetzelfde soort geloof dat Jezus had.

Wat voor soort geloof was dat? Van wat ik uit de evangeliën ophaal, was zijn geloof er een van volledig vertrouwen in degene die hij "Vader" noemde, een intimiteit met een levende Geest die hem riep om te handelen en niet bang te zijn. Dat niet-bang zijn werkte natuurlijk niet altijd; uit het verhaal van Jezus op de avond voor zijn kruisiging weten we dat hij doodsbang was voor wat hem te wachten stond.

Dus, zijn we geroepen om dat soort geloof te leven? Ik geloof dat we dat zijn, of misschien moet ik zeggen: ik geloof dat ik het ben. Ik ben geroepen tot een leven dat lijkt op het door vertrouwen en geloof geïnspireerde leven dat Jezus leidde.

Ik ben geen vreemde geweest wat betreft het leven van Jezus. Ik ben opgegroeid in een groot gezin waar aan het eind van elke maaltijd de Bijbel werd voorgelezen. 18 jaar lang hoorde ik de verhalen van het Oude Testament, de evangeliën en de dingen die Paulus wilde dat zijn volgelingen zouden weten. Ze werden gelezen maar er werd nooit op gereageerd, wat die woorden des te krachtiger voor mij maakte. Als jonge volwassene kon ik vrijwel alle uitspraken van Jezus citeren. Ze waren bij wijze van spreken onderdeel geworden van mijn spirituele DNA.

Maar toen ik midden twintig was, maakte ik een geloofscrisis door. Ik verloor het geloof waarmee ik was opgegroeid, een geloof waar ik heel veel van had gehouden en dat me een aantal ongelooflijke mystieke ervaringen had gegeven. Maar terwijl mijn geloof in Jezus als een verlosser die voor

mijn zonden stierf verdampte, en hoewel ik decennialang niet eens over Jezus wilde lezen, was het onmogelijk om niet te doen waartoe hij ons had aangemoedigd. Heeft iemand honger? Je geeft hem te eten. Zit er iemand in de gevangenis? Jij gaat haar bezoeken.

Ik treurde om dat verloren geloof en de kerkgemeenschap waar ik deel van uitmaakte. Toen ging ik naar de Quaker-bijeenkomst, of liever John, mijn man, en onze kinderen gingen graag naar de Quaker-bijeenkomst, en ik wilde niet dat ze zonder mij gingen. Ik was toen halverwege de dertig. Ik was vastbesloten om me niet te binden aan een geloofsvisie die ik zou gaan liefhebben en die ik opnieuw zou moeten opgeven. Één zo'n echtscheiding in mijn leven was genoeg voor mij.

Nou, het heeft jaren geduurd, maar ik realiseerde me eindelijk dat God - de Geest die ik in mijn vroege jaren zo goed kende - niets om dogma's gaf, of om geloof in. Die Geest zorgde nog steeds voor mij, hield van en bemoeidigde me, en ik vond die Geest in de Quaker-bijeenkomst. Een heel belangrijk deel van mijn leven werd aan mij teruggegeven. Het heeft lang geduurd, maar ik was bereid me in te zetten voor het Religieus Genootschap der Vrienden.

Ik ging naar mijn eerste Jaarvergadering zeven jaar nadat ik voor het eerst de Quakerbijeenkomst meemaakte in het meetinghuis in Nashville, Tennessee. Het was een overvloed aan nieuwe ervaringen: sommige verwarrend, vele wonderbaarlijk positief. Ik herinner me nog goed Bob Barrus van Celo (N.C.) Meeting, die sprak over het belang van gehoorzaamheid aan de Geest. Gehoorzaamheid? Het was een woord dat ik nog niet eerder had gehoord in de Quakerwijdingssamenkomst. Ik wist dat ik open moest staan voor de Geest, maar deze Vriend had het over gehoorzaamheid. Ik was er niet van onder de indruk. Ik zou liever een sterke, onafhankelijke Quakervrouw zijn, dan een onderdanige volgzame volgeling. Maar soms weet het onbewuste wat het bewuste nog niet bereid is te accepteren.

Van één ding was ik zeker: ik was enorm dankbaar voor wat de Vergadering van Vrienden me had gegeven. Mijn diepste wens was om voor deze religieuze gemeenschap te zorgen. Zonder het te identificeren als een door de Geest geleide oproep, wist ik dat ik die wilde volgen en er gehoorzaam aan wilde zijn.

We verhuisden naar Little Rock, Arkansas, en in 1988 benoemde mijn Jaarvergadering me als vertegenwoordiger bij het Friends World Committee for Consultation (FWCC). Hier ontmoette ik mensen die me aanmoedigden om mijn geloof te verdiepen en niet bang te zijn voor de oude religieuze tekst die mijn jonge ziel had gekoesterd. Ik besloot de Bijbel te lezen zoals ik

Pendle Hill-pamfletten las: teksten die belangrijk, vaak voedend, soms inspirerend, zelfs kostbaar zijn, maar niet de onfeilbare waarheid zijn.

Op een dag, tijdens een conferentie in het Quaker Hill Conference Center in Richmond, Indiana, ontkende een jonge vrouw van een meer evangelische bijeenkomst dat mijn ervaring van God even geldig was als de hare. Ik barstte in tranen uit. Hoe kon een medevriend de geldigheid van mijn geloof ontkennen, een geloof dat zo belangrijk voor mij was geworden? Ik kwam oog in oog te staan met een diepe kloof in de eenheid van de Vrienden. Meer dan ooit wilde ik bijdragen aan de genezing van deze breuk, ook al was het maar in het klein. FWCC was de juiste plek voor mij! Als regionaal medewerker probeerde ik een regionale conferentie te organiseren met Vrienden van mijn eigen 'South Central Yearly Meeting (SCYM)' en Friends from 'Midden-America Yearly Meeting'. Ik was me niet helemaal bewust van de moeilijke relaties die er toen bestonden tussen deze liberale en evangelische vrienden en slaagde er niet in een conferentie te organiseren.

Toen moedigden Vrienden in FWCC en SCYM me aan om vrouwen uit de evangelische, liberale en pastorale bijeenkomsten in ons deel van het land samen te brengen. Ik twijfelde er nooit aan dat dit een ingeving was die ik moest gehoorzamen, hoewel ik het wel getoetst heb in een samenkomst ter verheldering.

Toen we met ons negenen voor het eerst samenkwamen om een conferentie te plannen - drie vrouwen uit South Central Jaarvergadering, drie uit Great Plains Jaarvergadering (aangesloten bij Friends United Meeting) en drie Jaarvergaderingen uit Midden-Amerika wist ik dit een historisch moment was. We waren pioniers. Van 1999 tot en met 2011 hadden we om het jaar Quaker Vrouwenconferenties over geloof en spiritualiteit.

Ze waren geweldig en creëerden diepe vriendschappen over onze scheidslijnen heen. Vooral in het begin was het niet altijd gemakkelijk; er waren misverstanden en enkele kleine conflicten, maar ook nieuwe inzichten. En hoewel we de afgelopen jaren geen conferenties hebben gehad, is de geest van vriendschap en het delen van ons leven nog springlevend (vooral in Oklahoma, een staat met drie verschillende stromingen van Vrienden).

Begin 2001 kwam er weer een roeping. Van 1998 tot 2001 woonden John en ik in Nederland. Een van de leden van de bijeenkomst die we bijwoonden

was de redacteur en uitgever van de maandelijkse uitgave van de Nederlandse Jaarvergadering genaamd “De Vriendenkring”. Hoe leuk zou het zijn, dacht ik, om zoiets soortgelijks in Arkansas te hebben. Netherlands Yearly Meeting heeft ongeveer 80 leden, net iets meer dan we in Arkansas hebben. Ik heb altijd van woorden gehouden. Ik heb Friends Journal gelezen sinds het midden van de jaren zeventig en heb elk nummer bijgehouden, evenals alle pamfletten van de Wider Quaker Fellowship, Pendle Hill en Friends General Conference. Het zou geweldig zijn om een tijdschrift te publiceren met herdrukken van de beste Quaker-geschriften, een gemeenschap op te bouwen door interviews te houden en de persoonlijke geschriften van Friends in Arkansas te publiceren.

Ik nam het idee mee naar Arkansas/ Oklahoma Quarterly Meeting, en Vrienden waren enthousiast. Ik vroeg mijn maandelijkse vergadering of ze het wilden steunen, en deze stemde in. Het enige dat ik niet deed, was de Geest vragen of ik echt geroepen was om dit werk te doen. Ik wilde het zo graag doen dat ik bang was dat het antwoord nee zou zijn als ik de tijd zou nemen om in stilte te wachten. Ik was bijna klaar met het eerste nummer toen ik wist dat ik niet verder kon gaan. Ik was te lang een Vriend om niet beter te weten. Die zondag was ik een van de weinige mensen in de eredienst. Ik had besloten om naar het meetinghouse te gaan voor het geval er iemand zou komen opdagen. Er was een bezoeker met zijn 12-jarige zoon, David, en we besloten om een stille samenkomst te houden zolang David zich op zijn gemak leek. David verraste me. Ik had 15 misschien 20 minuten verwacht, maar David was diep in stilte en ik besloot mezelf over te geven en me bij hem aan te sluiten. Het was tijdens die bijeenkomst dat ik uiteindelijk mijn bezorgdheid over het tijdschrift naar voren bracht: mijn diepe wens dat het een door de Geest geleid project zou zijn en hoe onzeker ik was om vooruit te lopen. Misschien voel ik me wel een beetje verlegen om te beschrijven wat er is gebeurd. Maar aan het einde van dat uur wist ik dat ik er mee door kon gaan.

Religious Society of Friends: Arkansas, Louisiana, Missouri, Oklahoma, Texas

De Zakenvergadering

Door Marianne IJspeert

Ook dit jaar zullen wij niet in staat zijn om elkaar in levenden lijve te ontmoeten tijdens de Algemene Vergadering. Het wordt een volledige online vergadering. Om jullie in herinnering te brengen hoe we het gewend waren en hoe het eigenlijk bedoeld is volgt hier een citaat uit mijn boekje 'De Quakers' uit 2006, *Kok Kampen blz 107 en 108*.

De Quaker-vergadermethode berust op hetzelfde principe als de wijdingssamenkomst. Net als in de wijdingssamenkomst (meeting for worship) proberen Quakers zich door middel van stilte open te stellen voor de Heilige Geest. Een zakenvergadering wordt in het Engels ook wel wijdingssamenkomst voor de zaken (meeting for worship for business) genoemd, waarmee benadrukt wordt dat een zakelijke vergadering voor Quakers in principe een eredienst is. De Quakermethode van besluitvorming is niet los te zien van de typische organisatiestructuur. (die in het volgende hoofdstuk aan de orde komt). Zij vormt een essentieel onderdeel van de Quakertraditie.

De zakenvergadering heeft tot doel zaken van gemeenschappelijk belang af te handelen, in het licht van Gods bedoeling. Quakers zoeken dus naar Gods wil, in de gegeven situatie. Ook mensen die niet in zo'n persoonlijke God geloven kunnen de discipline respecteren en er mee omgaan. Toch zullen ook zij een zeker vertrouwen moeten hebben dat er een ideale oplossing is voor de gegeven problemen, die door middel van gezamenlijk zoeken gevonden kan worden. Het besluitvormingsproces staat of valt met de houding van de deelnemers. De Richtlijnen: Iedere bijdrage in de vergadering dient bedoeld te zijn om, de zaak waarom het gaat vooruit te helpen, niet om een eigen opinie op de voorgrond te plaatsen. Het proces neemt veel tijd in beslag, maar daar tegenover staat dat er soms oplossingen gevonden worden, die niemand van tevoren bedacht had en dat beslissingen gedragen worden door de hele vergadering.

In de op dit citaat volgende bladzijden van het boek 'De Quakers' kun je nog veel meer lezen over de Algemene Vergadering.

Een prachtige lijn

Impressie van de Quaker Online Wijdingsamenkomst zondag 11 april 2021

Door Marlies Tjallingii

Aan het begin van ons uur samen lees ik overweging 26 voor:

“Zie je en onderken je de behoeften, maar vooral ook de gaven van ieder gezinslid, jezelf niet uitgezonderd? Probeer van je huis een thuis te maken. Een plek van liefde vriendschap en vreugde, waar ieder die er woont of komt vrede en verkwikking mag vinden.”

Deze overweging laat zien dat het gaat om de kleine kring, ons eigen huis, ook al wonen we alleen, dan nog kunnen we van ons huis een plek maken waar wij onszelf en ook onze gasten zich thuis voelen.

Een van ons deelt over zuurdesem, dat ze aanmaakt met water, meel en dan laat staan om er starter van te maken om brood te bakken. Ze vertelt dat ieder desem weer anders is omdat het zich aanpast aan de omgeving. Zo kan ook ieder brood dat door iemand anders gebakken wordt, ook anders worden. Is dat ook niet zo met geloof en spiritualiteit?

Een andere vriend vertelt dat er een samenkomst was van alle verschillende koren van Amsterdamse kerken die aangesloten zijn bij de Raad van Kerken. Wat een mooie samenkomst van verschillen die er allemaal zijn. Ieder koor vanuit een eigen kerkelijk huis.

Bij het opruimen en verpotten van planten bleven er veel over en via de weggeefhoek kwamen er mensen stekjes halen. Wat een vreugde om dit door te geven en later aan de eerste gever van een Aloë Vera te vertellen hoe blij de ontvangers waren met de nakomelingen van de plant die ik van haar kreeg.

Het plantenverhaal gaat verder: bij verhuizing van Engeland naar Nederland bleven de planten achter bij vrienden. Wat een vreugde om te horen hoe ze

groeien in de verschillende huizen. Zo is er toch een verbinding. Zo komt de overweging over onze huizen terug in het zuurdesem en in de planten. Na ons uur stilte vertelt een vriend over het overlijden van een bevriend echtpaar in Amerika die werkten voor AFSC, zij zijn overleden aan Covid 19.

Ook komt de herdenking van de genocide in Rwanda in onze aandacht en de herdenking van de holocaust.

Sytse en ik vertellen over de indrukwekkende bijeenkomst zaterdagavond, georganiseerd door FWCC met als thema: “Dienen wij de economie of dient de economie ons?” Joachim Monkelbaan geeft hier een inleiding over. We zijn met 73 vrienden uit de hele wereld. Wat een verbinding de wereld rond: een Japanse Quakervriendin vertelt dat ze om 3 uur in de ochtend is opgestaan om erbij te zijn. In kleine groepjes wisselen we uit: iemand van Reading, iemand uit Mexicostad, iemand uit Japan en Ecuador. We zien ook Australië, Costa Rica en verschillende staten in Amerika langskomen naast de deelname uit Europa. Jonathan Woolley vertelt over QUNO in Geneva. Wat een betrokken mensen!
(Zie voor een verslag elders in de Vriendenkring).

Elk Quaker huis een plek van liefde, vriendschap en vreugde!

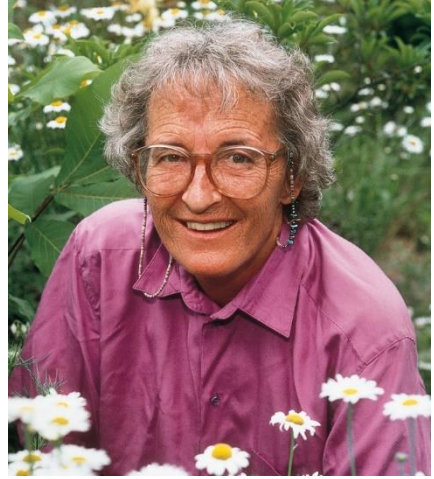
Oud Quaker Meeting Huis in Adams, Massachusetts VS

Liefde of Angst

Door: Elizabeth Kübler-Ross*, ingeleid door Peter van Leeuwen

“Liefde laat geen ruimte voor angst. Volmaakte liefde sluit angst uit, want angst veronderstelt straf.” Een prachtige zin uit de bijbel (1 Johannes 4:18, NBV). Dat niet samengaan van liefde en angst hielp/helpt mij bijvoorbeeld me geen zorgen (=angst) te maken over corona.

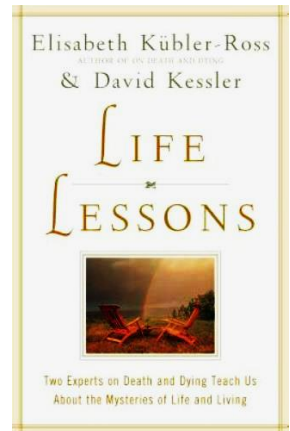
Ik vond op internet prachtige inzichten hierover van Elizabeth Kübler-Ross en David Kessler, die in een boek levenslessen trekken uit hun jarenlange studie naar het stervensproces. Graag laat ik ze hier zelf aan het woord:

“Als we letterlijk bij jou kunnen reiken en al jouw angsten kunnen wegnemen - allemaal - hoe anders zou je leven zijn? Denk eens na: Als niets je ervan weerhoudt je dromen te volgen, zou je leven waarschijnlijk heel anders zijn. Dit is wat de stervenden leren. Sterven zorgt ervoor dat onze ergste angsten naar voren komen om direct onder ogen te zien. Het helpt ons het andere leven te zien dat mogelijk is en in die visie neemt het de rest van onze angsten weg.

Helaas, tegen de tijd dat de angst weg is, zijn de meesten van ons te ziek of te oud om de dingen te doen, die we eerder zouden hebben gedaan, als we niet bang waren geweest. [...] Zo wordt één les duidelijk: we dienen onze angsten te overstijgen, terwijl we nog steeds die dingen kunnen doen, waarvan we dromen. Om angst te overstijgen, moeten we emotioneel ergens anders heen gaan; we moeten liefde ingaan.

Geluk, angst, vreugde, wrok - we hebben veel woorden voor de vele emoties die we tijdens ons leven ervaren. Maar diep vanbinnen, in onze kern, zijn er slechts twee emoties: liefde en angst. Alle

positieve emoties komen uit liefde, alle negatieve emoties uit angst. Uit liefde vloeien geluk, tevredenheid, vrede en vreugde voort. Uit angst komt woede, haat, bezorgdheid en schuldgevoel voort.

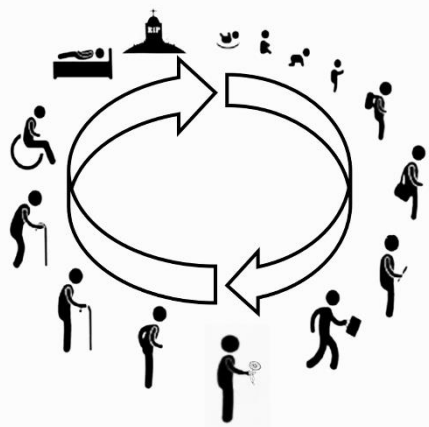
Het is waar dat er maar twee *primaire* emoties zijn: liefde en angst. Maar het is nauwkeuriger om te zeggen dat er alleen liefde óf angst is, want we kunnen deze twee emoties niet tegelijkertijd voelen. Het

zijn tegenpolen. Als we bang zijn, bevinden we ons niet op een plek van liefde. Als we op een plek van liefde zijn, kunnen we niet op een plek van angst zijn. Kun jij denken aan een tijd waarin je tegelijkertijd zowel in liefde als in angst bent geweest? Het is onmogelijk.

We moeten een beslissing nemen om op de ene of de andere plek te zijn. Hierin is geen neutraliteit. Als je niet actief voor liefde kiest, kom je terecht op een plek van angst of een van de gevoelens die daarbij horen. Elk moment biedt de keuze om het een óf het ander te kiezen. En we moeten deze keuzes voortdurend maken, vooral in moeilijke omstandigheden waarin onze toewijding aan liefde, in plaats van angst, op de proef wordt gesteld.

Voor liefde gekozen hebben, betekent niet dat je nooit meer bang zult zijn. In feite betekent het dat veel van je angsten naar boven zullen komen om daar uiteindelijk genezen te worden. Dit is een continu proces. Onthoud dat je bang zult worden nadat je voor liefde hebt gekozen, net zoals we honger krijgen nadat we hebben gegeten. We moeten voortdurend voor liefde kiezen om onze ziel te voeden en angst weg te jagen, net zoals we eten om ons lichaam te voeden en honger te verdrijven.

*Elisabeth Kübler-Ross & David Kessler uit "Life Lessons: Two Experts on Death and Dying Teach Us About the Mysteries of Life and Living"

Spirituele gaven, de geliefde gemeenschap en het verbond.

Door Emily Provance, febr. 2020, van Pendle Hill pamphlet 461
Vertaling Frieda Oudakker

Emily Provance is lid van de ‘Fifteenth Street Meeting’ **Zij woonde** in New York en is lid van een Quakergroep daar. Zij reist nu full time als Quaker getuige, met steun van haar groep en van ‘Good News Associates’. Zij ziet de Quakers als een verbondsgemeenschap. Zij heeft tijd doorgebracht met Quaker-groepen vanuit alle tradities in Noord en Zuid-Amerika, Europa, Afrika en het Midden-Oosten. Haar reisbrief is te vinden op de website van Good News Associates: <https://goodnewsassoc.org/associates/emily-provance/the-travel-minute>.

Hoofdstuk 1

“Wat zullen ze blij zijn om je te zien! Ze dragen je op hun schouders door de wolken en zetten je neer aan de voeten van God. En je zult voor eeuwig bij hem leven en gelukkig zijn.”

Mijn eerste baan was een managementbaan bij het theater. Ik reisde het hele land door, werkend in buitengewoon spectaculaire musicals, met levende dieren en technologische hoogstandjes. We draaiden eens een musical met verbazingwekkend ingewikkelde technieken en een cast van 14 mensen die vijftig-en-nog-wat bedrijven speelden, over de Russische strafkampen. Er kwam een sterfscène in voor, na een heftig gevecht. Het was het enige deel waarin ik niet iedere 3 tot 5 seconden een aanwijzing moest schreeuwen. Een stervende vrouw vroeg haar vriendin Nina haar te vertellen over de engelen. En Nina zei:

” Ze lijken op de zon die door een kristal schijnt. Ze schitteren en dansen en spelen. Ze zijn prachtig om te zien. Hun vleugels zijn als regenbogen, stralend en kleurrijk. Je zal hen zien als je naar de hemel gaat.... Ze haasten zich naar je toe, klappend in hun handen en je ziet hun grote vleugels. Wat zullen ze blij zijn om je te zien! Dan dragen zij jou op hun schouders door de wolken en zetten je neer aan de voeten van God. En je zult voor eeuwig bij hem leven en gelukkig zijn.”

Iedere avond, midden in dit buitengewoon gecompliceerde drama, was er dit moment van verstillings, met twee vrouwen in de schijnwerpers. En Nina beloofde ons: “Je zult voor eeuwig bij hem leven en gelukkig zijn.” Deze

passage spreekt, toen en nu, een groot verlangen in mij aan. Een gevoel van thuiskomen op een plaats waar iemand zich naar mij toe haast, verheugd om mij te zien en mij neerzettend aan de voeten van God.

Ik werd Quaker op 10 oktober 2010 – 10/10/10. Dat is een geluk, want die datum vergeet ik nooit. Ik vier mijn Quakerjaardag ieder jaar. Al is het maar in 't klein, meestal met een Facebookberichtje. Het betekent veel voor mij, want ik zocht zó lang naar mijn mensen. Ik ben geboren in een heel andere geloofstraditie, die ik zelfs als kind al verwierp.

Ik herinner mij dat ik het moeilijk vond dat zij mij leerden dat God maar tot één mens tegelijk sprak – en het was altijd een mán. En het was het werk van die man om aan alle anderen te vertellen wat God zei. Dat klonk niet goed. Het voelde alsof God, als God

zijnde, van iederéén houdt. En kundig genoeg is om Zijn boodschap over te brengen zonder zich druk te hoeven maken over menselijke communicatiekanalen. Alles aan één vent vertellen, vertrouwend op het vermogen van die man om alle anderen op de planeet te vertellen wat God zei.... En ook om iedereen ervan te overtuigen om dat aan te nemen.... Het leek mij niet de slimste manier om dat aan te pakken. Plus, veel tradities zeiden dat zij de enige Waarheid hadden en dat alle anderen naar de hel gingen. En dat kan niet waar zijn, omdat - al wéér - God is God. Die houdt van iedereen te veel om ze te straffen omdat ze in een Hindoe familie geboren zijn, alleen geleerd hebben over Hindoeïsme en dus kozen om Hindoe te worden. Die één-pad zaak leek mij absoluut absurd.

Hoe dan ook, ik begon met zoeken naar een geloofsovertuiging die bij mij past toen ik tien jaar was. Ik wist de hele tijd dat ik zocht naar een traditie die zei: "God praat tegen iedereen en niemand weet de Enige Waarheid."

Het kostte mij zeventien jaar om de Quakers te vinden. Vooral omdat Quakers niet genoeg vertegenwoordigd zijn in theologische kringen, zodat ik op mijn zoektocht weinig over hen gehoord had. Daardoor geloofde ik, zoals de meesten in de wereld, dat Quakers zoiets waren als de Amish.

Mijn eerste Quaker bijeenkomst was in totale stilte. Dat was buiengewoon vervelend, want toen ik wegging, wist ik niets méér dan toen ik kwam. De tweede week stond iemand op en zei: “Er is iets van God in iedereen” Ongetwijfeld zei hij nog een heleboel andere dingen – en ik wist toen nog niet genoeg om het de naam ‘vocale getuigenis’ te geven – maar hij zei “Er is iets van God in iedereen” en dat wás het: ik wist dat ik thuisgekomen was. Niemand haastte zich handen klappend naar mij toe, maar de inwendige sensatie kwam er dichtbij.

Ik begreep toen nog niet – daar had ik de woorden niet voor – dat mijn verlangen niet alleen was om te weten dat God tot iedereen spreekt. Als dat alles was wat ik nodig had, had ik helemaal niet naar mensen hoeven zoeken. Als de boodschap is ‘God spreekt tegen iedereen’, dan zou ik alleen maar naar God hoeven te luisteren. Dat zou het begin én het einde van mijn reis zijn geweest.

Het blijkt dat ik meer nodig had en ik wist het niet, maar Gód wist het wel. En God kwam tussenbeide. Ja, God spreekt tegen iedereen. Maar God vertelt – of geeft - niet iedereen precies hetzelfde. God is ingewikkelder dan dat. God is slimmer dan dat. God geeft mij een stuk en jou een stuk, en die kerel daar een stuk. En verwacht van ons dat we leren hoe we goed samen moeten spelen. Delen.

Dát is het begin van het **verbond**. De beste definitie die ik weet van verbond is dat wij onszelf aan God geven en God, op zijn beurt, geeft ons een aan groep mensen.

En vanaf daar worden we geacht voor deze groep mensen te zorgen. En die groep mensen wordt geacht voor mij te zorgen. En als geheel worden we geacht gehoorzaam te zijn aan de wil van God. Voor sommige verbonds-gemeenschappen betekent dit de wil van God zoals geschreven in een set geboden’. Maar voor Quakers betekent het: de wil van God, zoals die zich voortdurend onthult en ontvouwt.

Een andere manier waarop iemand mij het verbond eens uitlegde, was, dat het is alsof je getrouwd bent met iedereen van jouw Quakergroep. Ik kan je vertellen toen ik dat hoorde, sloeg de angst mij om het hart, vanwege sommige mensen waarmee ik klaarblijkelijk getrouwd was.

Maar dit is hoe het werkt. Mijn mensen accepteerden mij op 10/10/10, 10 oktober 2010. En ik accepteerde hen. De maandvergadering van de Vijftiende Straat, De New Yorkse kwartaal bijeenkomst. Én het hele Genootschap der Vrienden. **Wij hebben een verbond.**

Leef avontuurlijk!

door Erik Dries en Sytse Tjallingii, als begin van een inspiratiesnoer, waarin Vrienden opschrijven wat een overweging bij hem of haar inspireert

Leef avontuurlijk! (Overweging 27, blz 16 van het kleine groene boekje):
*Als er keuzes gemaakt moeten worden, kies je dan de weg die de meeste mogelijkheden biedt om je gaven in dienst te stellen van God en de gemeenschap?
Laat je leven spreken. Als er beslissingen genomen moeten worden, ben je dan bereid samen met anderen naar helderheid te zoeken, om Gods leiding te vragen en elkaar met raad en daad bij te staan?*

Sytse:

Deze raadgeving spreekt me heel erg aan. Bij het lezen ervan komt de vraag boven hoe ik dit 'avontuurlijk' wil toepassen in mijn leven.

Er komen herinneringen boven van mijn besluit toen ik 22 was en nog geen Quaker was, om naar India te liften om daar vrijwilligers werk in verschillende projecten te doen.

Ook denk ik aan ons besluit in een Quaker meeting om met ons gezin naar Mozambique te gaan om les te geven en mee te werken aan een samenleving van meer eerlijke verdeling en betere omstandigheden voor iedereen. Dit zijn ingrijpende keuzes en spannende, avontuurlijke beslissingen.

Ik heb er toen niet bewust aan gedacht om mijn gaven in dienst te stellen van God en de gemeenschap. Maar wel om tijdens mijn leven zo te kiezen dat ik mijn idealen van een meer rechtvaardige en eerlijker wereld echt om kan zetten in de praktijk.

Avontuurlijk kan voor mij ook betekenen dat ik dingen doe die niet zo in het patroon van 'normaal' passen, maar tegen de heersende opvattingen in kan gaan. Ik kijk natuurlijk wel of ik ook medestanders kan krijgen

Erik

Leef avontuurlijk! Helaas. Ik heb geen grote avonturen opgezocht of meegeemaakt. Soms loop ik wel eens expres een paar uur met een losse veter. En ik

zeg wel eens dat ik geen avonturen nodig heb omdat ik avonturen in mijn hoofd beleef. Elke les, elke tekening is een avontuur voor mij. Maar dan devalueer ik dat woord. Nee, geen avonturen voor mij.

Stel ik mijn gaven in dienst van God en de gemeenschap? Als verpleegkundige en docent en kunstenaar heb ik dat wel geprobeerd.

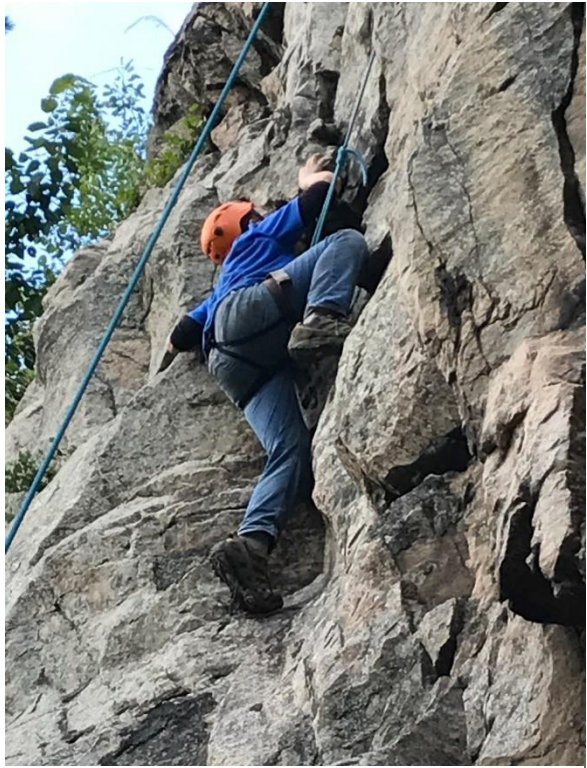
Er staan vier ingewikkelde woorden in die vraag: ik, gaven, god en gemeenschap.

Over alle vier is iets te zeggen. Ik beperk me tot 'ik'. Die onvermijdelijke, onoverkomelijke illusie.

'Ik' als de verzameling herinneringen en verhalen die mijn lijf en ik bij elkaar hebben gefabriceerd. En de illusie dat ik uniek ben. Hetgeen ik natuurlijk ook ben. Er had maar één van de biljoenen zaadcellen van één van mijn honderden, duizenden voorouders anders moeten zwemmen en deze 'ik' was er niet geweest. Dan was deze zin niet geschreven, dit kind niet geboren, deze gave niet ingezet. Sjongejonge, wat moet ik dan toch belangrijk zijn. Ja.

Nee. Ja. Elk mens is zo uniek als een sneeuwvlok, als een blad aan een boom, als een grasspriet op de steppe. En kan iets veranderen in het leven van een andere grasspriet. De belangrijkste gave van elke sneeuwvlok, boomblaadje en grasspriet is vriendelijkheid. Want we zijn niets en alles. Om over God nog maar te zwijgen.

Wil je ook een bijdrage leveren, laat het weten: vriendenkringredactie@gmail.com

Avontuur in het Opequon Quaker Kamp van de Britse Quakers

Zijn wij er voor de economie of is de economie er voor ons?

QUNO

Quaker United Nations Office

Internationale online conferentie van Friends World Committee for Consultation met Joachim Monkelbach op 10 april 2021

Door de redactie-

Gretchen Castle opende met gebed. Joachim werd ingeleid door Jonathan Woolley die het hoofd is van QUNO (Quaker United Nations Office) in Genève.

Er waren 79 deelnemers o.a. uit Japan, Rwanda, Kenya, Oostenrijk, Nederland, België, UK, VS, Mexico, Costa Rica.

Het ging over de oneerlijke verdeling van de welvaart in de wereld nam Joachim het woord. Dit blijkt zo sterk uit het feit dat 20% van de mensen 80% van de schaarse bronnen op aarde gebruikt. Joachim hoopt op een nieuwe Gouden Eeuw, waarbij we met elkaar in verbinding staan om het welzijn van de mensen drastisch beter te verdelen en de natuurlijke ecosystemen te herstellen. Spiritualiteit zal hierin een grote rol spelen.

Wat is het doel van de economie? Hoe heeft de Covid pandemie geholpen om na te denken over onze economische systemen? In hoeverre is de staat verantwoordelijk voor de kwetsbaren? Hoe krijgen we een economie die ons dient, die het klimaat leefbaar houdt, die de ongelijkheid bestrijdt, die op wereldschaal ons welzijn bevordert?

Indrukwekkend hoe de stille diplomatie werkt, het bij elkaar brengen van mensen die op een veilige plek naar elkaar kunnen luisteren.

De manieren waarop economische systemen worden ontworpen, hebben cruciale gevolgen voor duurzaamheid, vrede en gerechtigheid. QUNO's programma voor duurzame en rechtvaardige economische systemen (SJES) zoekt mensgerichte benaderingen die het levensonderhoud verbeteren, de veerkracht versterken en zorgen voor rechtvaardige overgangen naar duurzaamheid voor de meest kwetsbare belanghebbenden.

In 2020 benadrukte de COVID-19-pandemie de noodzaak om reacties op de huidige crisis te mobiliseren voor de overgang naar een ander soort mondiaal economisch systeem - een eerlijk en rechtvaardig systeem dat een voorbeeld is van een goede op elkaar afgestemd beleid dat een positieve impact heeft op mens en milieu.

Een Gouden Eeuw naar een circulaire economie van lokale duurzaam geproduceerde goederen.

De twaalfde ministeriële conferentie (MC12) van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) werd geannuleerd vanwege de pandemie. We waren ons aan het voorbereiden op deze conferentie. We hadden gehoopt meer duidelijkheid te krijgen over verdere stappen voor activiteiten waarbij staten met andere staten gezamenlijk optreedt (multilateralisme). Vooral op het gebied van duurzaamheid en handel is dit nodig. In plaats daarvan gaf de periode van opsluiting ons de kans om enkele van de kernuitdagingen die QUNO in dit werk zou willen aanpakken, verder te onderzoeken. In juli publiceerden we een werkdocument over de grondoorzaken van gebrek aan duurzaamheid

en onrecht in onze economische systemen en kregen we feedback van partners en belanghebbenden.

We hebben deelgenomen aan webinars (aangeboden door de VN, de Wereldbank, de WTO, denktanks en ngo's) en online conferenties. We hielpen ook bij het bevorderen van economische herstelinspanningen in reactie op COVID-19 die rechtvaardig, inclusief en duurzaam zijn, inclusief een bijdrage aan Building Back Better, een publicatie van de Friedrich Ebert-Stiftung.

Een groep van meer dan 50 WTO-leden heeft ingezien dat het nodig is om van de WTO een voertuig te maken voor het bevorderen van handelsbeleid dat duurzame ontwikkeling mogelijk maakt. Deze groep heeft zich verzameld rond een verklaring over ecologische duurzaamheid en handel waarmee ze een werkgroep over ecologische duurzaamheid in de WTO hebben opgericht.

De werkgroep zou op unieke wijze openstaan voor het maatschappelijk middenveld - wat een primeur zou zijn voor de WTO en waarmee zou worden gepoogd om kwesties over transparantie en inclusiviteit in de WTO aan te pakken. Deze werkgroep over handel en ecologische duurzaamheid zou een "kleine maar mooie" microkosmos kunnen zijn van hoe de WTO op een meer inclusieve en innovatieve manier zou kunnen functioneren. QUNO onderzoekt momenteel hoe het actief kan zijn en gaan samen met een groep gelijkgestemde partners uit het maatschappelijk middenveld in contact met deze werkgroep.

We hebben in 2020 verschillende bijeenkomsten georganiseerd, waaronder in juli en augustus in de tuin van Quaker House Genève, om een aantal manieren te onderzoeken voor handel en ecologische duurzaamheid in de WTO. In december sloten we de serie af met een onlinebijeenkomst waarin diplomaten en verschillende belanghebbenden hun ideeën deelden over onderwerpen die belangrijk zouden zijn voor QUNO om in 2021 te faciliteren.

Vooruitblikkend is het duidelijk dat verbintenissen om over te schakelen naar duurzamere en rechtvaardige economische systemen moeten worden besproken in alle mondiale instellingen, met name de WTO, de G20 en het Internationaal Monetair Fonds.

Een band van vrijgevigheid

'De band tussen de Choctaw en de Ieren bestaat meer dan 170 jaar'

Uit: The Friend 16-4- 2021 door Chris Rose, vertaald door de redactie.

Eindelijk lijkt het erop dat het einde in zicht komt voor de lockdown beperkingen vanwege de pandemie. Wij zullen allemaal herinneringen hebben aan deze moeilijke tijd. Wij zullen later allemaal verhalen vertellen over deze periode. Eén zo'n verhaal kwam ik in april vorig jaar tegen, tijdens de eerste lockdown. Ik herinner me dat ik las over een collecte in Ierland om geld in te zamelen voor het Choctaw volk (oorspronkelijke bewoners van Amerika) van Oklahoma. Dit inheemse volk 'First Nation' was zwaar getroffen door de eerste golf van het coronavirus.

Geïntregeerd ontdekte ik dat de Choctaw oorspronkelijk woonden in wat nu Alabama, Florida, Mississippi en Louisiana is. Nieuwe Europese kolonisten wilden hun land hebben. In 1831 verdreef de regering van de Verenigde Staten met als president Martin van Buren hen uit hun oorspronkelijke land. De stam werd gedwongen om dan 1200 km te lopen naar een gebied waar nog geen kolonisten woonden. Dit zou een nieuw reservaat voor hen worden. Duizenden Choctaw-mensen stierven onderweg vanwege de extreme koude in barre omstandigheden. Deze tocht is bekend geworden als het 'Pad van Tranen' ('Trail of Tears').

Niet lang daarna (van 1845 tot 1852) heerste er de (aardappel) hongersnood in Ierland, vanwege mislukte oogsten én export door Engelsen van aardappelen naar de VS uit Ierland. Meer dan een miljoen Ieren stierven. Deze crisis leidde tot, één van de eerste hulpacties die wereldwijd was. In 1847

had een Amerikaanse liefdadigheidsinstelling van Quakers een meeting in de buurt van het Oklahoma-reservaat van de Choctaw. Zij vroegen om hulp voor de uitgehongerde Ieren. Er waren veel Choctaw aanwezig. Omdat zijzelf zo'n groot verlies in de Trail of Tears hadden ervaren wilden ze helpen. Hoewel ze weinig hadden, verzamelden ze \$ 170 en stuurden het over de Atlantische Oceaan om de Ieren die de hongerdood stierven te helpen. Dit haalde de krantenkoppen in Ierland en het kreeg ook veel aandacht in de Britse pers. Het werd beschouwd als buitengewoon in die tijd, omdat de hulp afkomstig was van een cultuur die zo ver weg was. Maar in Ierland voelden de mensen een gemeenschappelijke band met dit andere volk dat, net als zichzelf, zo heel erg had geleden.

De band tussen de Choctaw en de Ieren gaat meer dan 170 jaar terug en is er ook vandaag nog steeds! Maria Robinson, de voormalige president van Ierland, werd een ere-chef van Choctaw. In County Cork, in Midleton, is er een standbeeld van een gigantische set stalen adelaarsveren (zie voorkant van deze Vriendenkring), die een kom met voedsel voorstelt voor de hongerigen. Dit standbeeld roept het verhaal op van hoe het Choctaw-volk de Ieren te hulp kwam in 1847.

Nu realiseer ik me hoe een groep mensen lang geleden reageerde. En dat was in een tijd waarin zij zelf in crisis en nood verkeerden. Zij zaaiden toen de zaden, die 170 jaar later vrucht droegen. Toen werd die daad van vriendelijkheid beantwoord. Als ik vandaag naar ons kijk, vraag ik: 'Welke zaden zullen wij zaaien in onze tijd van crisis?' Laten we bidden dat ook wij zaden van vriendelijkheid, hoop en liefde zaaien.

Chris komt uit Newark Meeting (midden Engeland).

Leven na de dood?

(1^e deel)

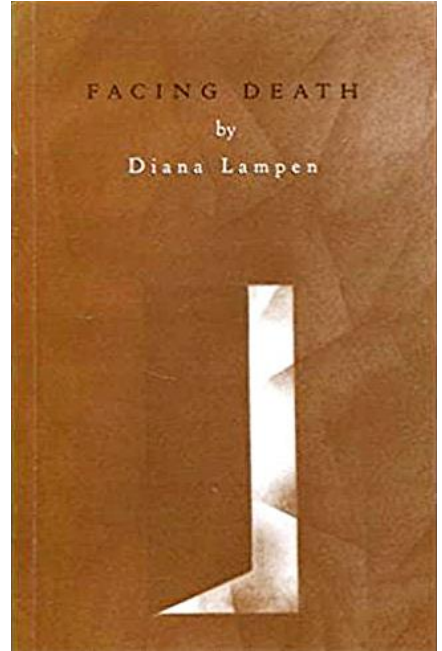
*Ingezonden en vertaling door Martin Touwen
naar aanleiding van de gespreksgroep van
Deventer op 19 april*

Uit: Diana Lampen 'Facing Death', 1979.

Caroline Stephen schreef in 1908: "Volledige sereniteit in het aangezicht van de dood kan niet worden bereikt door de inspanning van de wil, zelfs niet door louter te denken. Het is eerder het resultaat van een gelukkige ontmoeting tussen fysieke en mentale omstandigheden. De belangrijkste voorwaarde, de gegarandeerde hoop op een toekomst na het graf. In vergelijking daarmee verbleken de meest briljante aardse ideeën als een kaars voor het opkomende ochtendlicht. Deze hoop is niet aan iedereen gegeven. Vooral in deze dagen wordt het voor sommigen verdoezeld, zo niet volledig weggevaagd door twijfels en vragen die niet langer verborgen kunnen worden. "

Deze twijfels en vragen zijn tegenwoordig geenszins afgenomen, en daarom kan geen enkel boek over onze vertrouwdheid met de dood veel weerklank vinden als het zich op gevestigde hoop beroept. Dit is zeker triest voor veel christenen, maar er zijn goede redenen waarom dit niet belangrijk zou moeten zijn voor Quakers. De Quakers hebben altijd benadrukt dat hun religie gebaseerd is op navolgen van Jezus en persoonlijke ervaring. Daarom wordt een geloof in de opstanding en vooral de interpretatie ervan niet als een voorwaarde voor ons eigenlijke, innerlijke geloof gezien. Het is eerder iets dat voor ieder van ons op een eigen manier op het levenspad moet komen, wellicht met pijn en in tegenstelling tot eerdere verwachtingen.

Naar mijn mening kunnen we de opstanding pas begrijpen als we een verlies hebben geleden. Als we dat zeggen, is het dan misschien een poging om onze angst voor verlies en dood te stillen door middel van wishful thinking? Er zijn veel kleine sterfgevallen en verliezen waardoor we de kracht van de opstanding in het dagelijks leven kunnen leren. De ervaring heeft geleerd dat we deze kracht niet kunnen ervaren in de allereerste stadia van verdriet

en scheiding. Een vriendin schreef na de dood van haar zoon: „De brieven met wat christelijke troost wordt genoemd, hielpen nauwelijks. Ik geloof zelf niet in een leven na de dood. Ik kan me niet voorstellen dat het echt geruststellend zou zijn als ik er wel in geloofde. Het is het fysieke verlies dat zoveel pijn doet: de geliefde niet meer horen of zien."

We moeten ons dus eerst realiseren dat de scheiding definitief is. Daarom zei Jezus zelf: "Het is afgelopen", precies op een moment dat de orthodoxe christen waarschijnlijk zou willen zeggen: "Nu is het begin" Door dat te doen, door op de opstanding vooruit te lopen, wordt het voorgevoel van de naderende dood van Jezus weg te stoppen. Petrus moest tenslotte bitter huilen voordat hij de glorie van vergeving kon ervaren en een groot, onverschrokken leider kon worden.

Veel Quakers en andere christenen zijn tevreden met het leven wetende dat ze sterfelijk zijn - zonder angst voor wat er zal gebeuren nadat ze zijn gestorven. Zolang ik me kan herinneren, leek het me natuurlijk dat ik niet zou beginnen toen ik werd geboren en niet zou stoppen zodra ik stierf. Ik hoop dat de groei die in mijn leven is begonnen, zal doorgaan en na mijn dood zal worden voltooid. Maar ik heb geen garantie. Ik ben tevreden met de woorden van de stervende Thoreau* tegen Emerson*: "Slechts één wereld tegelijk." Meer hoeft ik niet te weten, hoewel ik het hoop.

Het komt mij voor dat sterven alleen betekent dat we ons aardse lichaam afstoten. Het ontkent geenszins de zin van het leven van een mens. Een weduwe zei eens tegen mij: „Als er leven na de dood is, zullen we het pas weten als we sterven. Als het niet bestaat, zullen we het nooit weten. Wat er volgens mij toe doet, is dat we ons geen zorgen maken over een hierna-maals. We komen er door doodservaringen achter hoe we het leven kunnen leiden dat ons nog rest écht willen leiden. Er is zoveel in het leven dat de moeite waard is om voor te leven - de schoonheid, het goede, de liefde, zelfs nadat we de persoon zijn kwijtgeraakt met wie we het graag hadden willen delen. "

Een hele mooi uitwisseling vanuit de stilte leverde een rijkdom aan ervaringen op over hoe we de dood beleven. Er werden diepe gevoelens van rouw en opstanding en nieuwe inzichten gedeeld.

Enkele bijdragen:

- .... *'Bij het verlies van mijn zoon had ik dromen waarin hij leefde alsof hij om mij heen was. Tegelijk was er ook het besef dat hij dood was. Niet ouder dan 21 zou worden, nooit een gezin en kinderen zou krijgen.*
- .... *De rouwperiode maakte dat ik open stond om de ervaring op te doen van een emotionele ziel te hebben.*

- .... *Ik vroeg me af hoeveel angst ik voor de dood heb, of dat ik vooral de wil om te leven heb. Ik heb wel angst voor aftakeling. Het mooie van wat Diana Lampen schrijft is dat ze het heeft over liefde en levenskracht. Ze stipt aan wat je zou kunnen geloven.*
- .... *Na mijn scheiding was het belangrijk om niet te doen of mijn partner dood was. Dat heeft mij geholpen om door te gaan te leven. Het is een pad dat je hebt te gaan.*
- .... *De cardioloog Pim van Lommel beschrijft in 'Eindeloos bewustzijn' vele bijna dood ervaringen.*
- .... *Tagore zei dat de grootste eenwording met de liefde de dood is.*
- .... *Neale Donald Walsh in een 'Ongewoon gesprek met God' geeft mooie antwoorden, met een grote zuiverheid. Afscheid van stukjes van het leven dat is het leven.*

*Thoreau en Emerson waren vrienden en aanhangers van het transcendentalisme. Thoreau, auteur van 'Walden', met het thema van Civil Disobedience (burgerlijke ongehoorzaamheid) uit 1849. Dat gaat over het gegronde verzet van een individu tegen een onrechtvaardige regering. Dat boek werd een inspiratie voor latere vormen van geweldloos verzet.

Bron: Citaten en wijze woorden uit de Islam <http://wijzewoordenislam.blogspot.com/>

Q-team in Brussel uniek?

Door Peter van Leeuwen

Op 12 april keek Andrew Lane, scheidend directeur bij QCEA, met ons terug over het afgelopen jaar: In het centrum van de Europese macht, biedt QCEA “Stille Diplomatie”: “een unieke ruimte voor besluitvormers om vrijuit te spreken en om te luisteren”. Om de impact te vergroten, werd geëxperimenteerd met driedaagse ipv eendaagse sessies. Dat leek een goed idee totdat de pandemie toesloeg. Stille diplomatie is wel doorgegaan, om bijvoorbeeld het budget voor vrede binnen het EU-budget van 7 jaar te beschermen, op de thema’s van etnische en raciale profilering, en ongeoorloofd politiegeweld.

We hebben als QCEA veel baat gehad bij een “covid-tracker” die we bij het begin van de pandemie hebben opgezet: We nodigden Vrienden en belangstellenden uit heel Europa uit om te monitoren en te melden wat er plaatselijk gebeurde, soms misstanden met de pandemie als excuus. We ontvingen zo’n 250 inzendingen, vaak van niet-Quaker vrijwilligers. Die gaven aanleiding tot het direct bepleiten bij autoriteiten om op te komen voor problemen, zoals voor migranten. Vanuit onze door onderzoek opgebouwde kennis over politiegeweld en over het gevangenzetten van kindmigranten, konden we heel gericht die autoriteiten benaderen. Er waren weken waarin zeker 50 brieven naar specifieke politici gestuurd werden: beleefd uitleggen wat de Europese Mensenrechtenconventie toestaat en verbiedt in de behandeling van mensen. We hebben, met wat minder succes, ook artikelen naar de media gestuurd.

Het afgelopen jaar heeft QCEA een twaalfstal video’s gepubliceerd, via de site of via het QCEA Youtube kanaal te vinden. Van de video waaraan Mieke van Opheusden (Nederland) en Rupert Read (Extinction Rebellion) meededen, ontving QCEA-terugkoppeling van een Europese Commissie functionaris die inderdaad begrepen had, dat het voor het klimaat inmiddels “vijf over twaalf” is.

Video met Mieke van Opheusden en Rupert

Het is fijn te merken dat QCEA als Quaker organisatie in Brussel vertrouwd wordt. Een respectvolle boodschap vanuit een radicale geloofsgemeenschap (ons vredesgetuigenis en onze Quaker waarden) wordt kennelijk “gehoord”. Wat natuurlijk nog niet hetzelfde is als “overgenomen”.

In 2020 werden diverse online sessies gehouden, die soms ook toegankelijk waren voor Vrienden uit Europa. Bij een online sessie in januari over de implementatie van een nieuw EU concept - “vredesbemiddeling” - was QCEA bijzonder vroeg met een eigen publicatie met die naam. Die bouwde voort op honderden jaren van Quaker ervaring met bemiddeling en verzoening. Doordat QCEA binnen “stille diplomatie” al deelneemt aan vertrouwelijke gesprekken kan het soms snel inspelen op heersende thema’s, in dit geval nog eerder van de Europese Commissie zelf. De geweldloze benadering kreeg zo eerder aandacht dan de meer gebruikelijke militaire denktrant over vredesbemiddeling binnen de EU.

Een andere serie sessies werd begeleid door drie video’s die samen met een Britse universiteit geproduceerd waren en als verbindend thema “*Gender en inclusiviteit in vrede en veiligheid*” hadden.

Een andere vermeldenswaardige sessie ging over “*Radicale empathie voor professionals*”. Hier nam een groep jonge professionals van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken aan deel en had de vorm van een cursus. Doorgaans is het erg moeilijk om mensen uit militaristische of overheidsorganisaties te interesseren voor cursussen die radicaal klinken, maar QCEA maakt dus al enige vorderingen. De benadering in sessies is erg Quakers, met in een kring zitten, stiltes betrachten tussen bijdragen, luisteren naar de intentie achter de woorden.

Door nauwe samenwerking met het Quaker VN kantoor in Genève (QUONO), raakte QCEA ook betrokken bij het VN werk over

migratie en leidde een sessie waarbij het ‘Global Compact on Migration’ besproken werd.

Alle ideeën die QCEA in al dat soort gremia opdoet zullen ons helpen om een handboek, ‘*Moving Forward Together*’ samen te stellen. Dit wordt dan een publicatie op mensenrechten gebied, analoog aan ons eerdere handboek op vredes gebied: ‘*Building Peace Together*’

De Quakers (QCEA) bepleiten een meer radicale agenda dan andere NGO’s, wat ons onderscheidt. QCEA probeert een dieper gesprek aan te gaan: We probeerden dat in een bijdrage aan een parlementaire enquête in het VK over de migranten die met bootjes het Kanaal oversteken. We deden dat eerder ook in een Raad van Europa conferentie voor 57 landen in 2018 over behandeling van migranten. Het is geweldig nog eens te zien hoeveel iemand in 3,5 minuten spreektijd kan overdragen mits goed voorbereid! (in Youtube, zoek: “QCEA at the 2018 HDIM Conference”).

Kékéli Kpognon pleit nu op hoog niveau binnen het EU-actieplan ‘Integratie en inclusie’, het actieplan racisme en in Straatsburg (CoE) in de Migratie-commissie.

Kékéli Kpognon van QCEA

De meest recente online gebeurtenis was die van 8 april jl. over de Europese Wapenhandel, terwijl op 22 april (World

Earth Day) een nieuw QCEA-rapport gelanceerd werd:

Klimaat, vrede en mensenrechten: is het Europese beleid wel samenhangend?

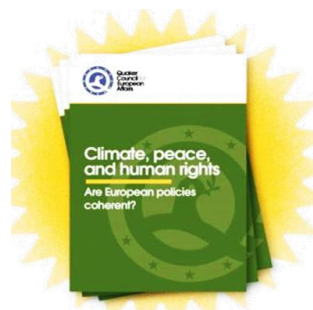
Na deze terugblik durf ik de vraag “Is ons Quaker team in Brussel uniek?” wel met een bescheiden “ja” te beantwoorden: De radicale agenda, gestoeld op onze getuigenissen, de Quaker manier van engageren met anderen, de onafhankelijkheid van onze financiering.

Het was hartverwarmend dat vanuit de deelnemers aan de “Vrienden voor Brussel” (VVQREA) vergadering afgelopen 12 april de oproep werd gedaan om bij het maken van testamenten, onze supportgroep niet te vergeten. Het geheim van impact zit hem onder meer in de lange adem die we als Vrienden hebben, waarvoor duurzame financiering nodig blijft. We steunen QCEA’s Quaker werk in Brussel en Straatsburg nu al veertig jaar!

Klimaat, vrede en mensenrechten

Nu op QCEA.org te lezen (in het Engels) Vertaling en ingezonden door Peter van Leeuwen

Aanvaard de historische en huidige sociale verantwoordelijkheid van bedrijven en landen, die profiteren van de vervuiling en exploitatie van ecosystemen en gemeenschappen.

Klimaatrechtvaardigheid moet herstelbetalingen en herverdeling omvatten. De huidige ecologische crisis begon vele eeuwen geleden met de overtuiging dat sommigen het recht hebben om de aarde te exploiteren ten behoeve van enkelen. Klimaatrechtvaardigheid kan beschouwd worden als emancipatie uit de koloniale erfenis, uit structureel racisme en als bevordering van gelijkheid en sociale rechtvaardigheid.

Zorg ervoor dat het werk van de EU-instellingen op het gebied van het milieu intersectioneel is in hun ontwerp, uitvoering en evaluatie. Want dat biedt een diepere analyse: Hoe verschillende individuen en groepen zich verschillend verhouden tot de klimaatcrisis en welke verschillende sociale onrechtvaardigheden de klimaat noodsituatie veroorzaakt.

Erken, respecteer en bevorder de stemmen van etnische groepen en minderheden, inclusief de inheemse bevolking van een land. Het delen van daadwerkelijke ervaringen in gesprekken over het milieu is belangrijk, vooral van gemeenschappen die het zwaarst te lijden hebben onder onrechtvaardigheden van de klimaatcrisis. Het is even belangrijk om ook de historische kennis en verscheidenheid van de collectieve en individuele ervaringen van mensen te delen. Traditionele oplossingen voor milieubeheer door veel inheemse volkeren kunnen belangrijke lessen bieden voor het organiseren van acties, en een begin maken met een helend proces. Dit kan ook helpen om het verhaal van angst en hulpeloosheid te vervangen door een verhaal van hoop, meer empathie en begrip.

Denk na over het concept van klimaatrechtvaardigheid in de binnenlandse klimaatbeleid terreinen van de EU, zoals werkgelegenheidsbeleid, landbouw en voedsel. Financiering die aan militaire actoren wordt toegewezen, moet daarom worden herbestemd om sterkere politieke, diplomatieke en ontwikkelingsmaatregelen te ondersteunen, en om klimaattransities en klimaatrechtvaardigheid intern en wereldwijd te stimuleren.

Maak een wereldwijde Green Deal om financiering en technologie voor het Zuiden te verzekeren door middel van internationale samenwerking. Wereldwijd zijn de landen die het minst verantwoordelijk zijn voor emissies en het meest getroffen door systematische onderdrukking, ook de landen die nu het hardst worden getroffen door klimaatverandering. Het is daarom nodig om de eurocentrische kijk op de wereld te verbreden en een nieuwe wereldorde te bedenken. Een groener Europa zal weinig bereiken, als de EU-landen in het Zuiden blijft beletten hetzelfde te doen, door middel van schulden, oneerlijke handelsovereenkomsten en een gebrek aan regelgeving en verantwoordingsplicht voor transnationale bedrijven. Dit *Green New Deal* moet ook een einde maken aan de wapenhandel en leiden tot de uitbanning van nucleaire, chemische en biologische wapens.

‘Goede Relatie’ Quakers benadrukken hoe klimaat en milieu uitdagingen nauw met elkaar verbonden zijn op kwesties van vrede, gelijkheid en rechtvaardigheid. De aarde is het levende systeem dat alles ondersteunt, inclusief een waardig menselijk leven. Zorgen voor dit systeem op alle niveaus (van lokaal tot wereldwijd) is noodzakelijk om vrede te bereiken en menselijke veiligheid.

De Quaker Council for European Affairs (QCEA) voert programma's uit van vrede en mensenrechten en zorg voor het milieu is al een lange tijd een grote betrokkenheid geweest voor Quakers wereldwijd en in Europa. Quakers zien vrede, menselijke veiligheid en ecologische genezing als onlosmakelijk met elkaar verbonden in de beweging om duurzaam, vreedzaam en gezond te bouwen samenlevingen. Dit wordt weergegeven in 'Building Peace Together' onze publicatie die onderzoekt hoe we duurzame vrede kunnen opbouwen door middel van een holistische nadering.

Jan de Hartog

(1914-2002)

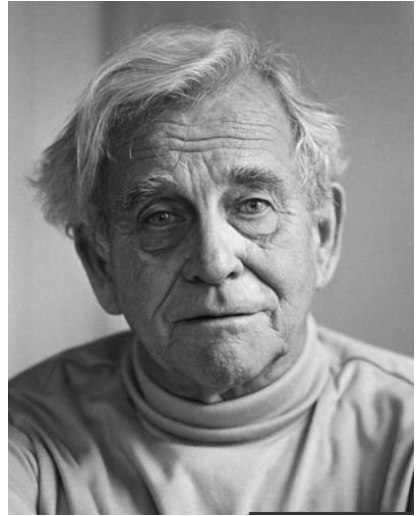
Door Els Ramaker verzameld van internet en uit Quaker Geloven en Werken, als voorbereiding op de bijeenkomst 'Quakers en ik'

Jan de Hartog werd geboren in 1914. Zijn vader was theoloog en kwam uit een familie van theologen en zijn moeder Lucretia doceerde middeleeuwse mystiek. Zij kwam uit een geslacht van zeilmakers, scheepsbouwers en cargadoors. Op latere leeftijd bezocht zij regelmatig de Stille Samenkomsten in Amsterdam. In het boek "Herinneringen aan mijn moeder" beschrijft hij uitgebreid hoe hij zijn eerste meeting beleefde.

Toen bij zijn moeder tbc werd geconstateerd en zij naar een sanatorium moest werden Jan en zijn broer Anton bij anderen ondergebracht, Jan bij de weduwe Bout in Huizen. In Huizen, een havenstadje, kwam hij in contact met de zeevaart. Jan liep op zijn tiende weg van huis, om mee te varen met een vissersschuit op de Zuiderzee. De ervaringen daar opgedaan beschreef hij later in "Herinneringen van een bramzigtje".

Terugkomend van de reis bemerkte hij dat hij een ras verteller was; men hing aan zijn lippen. Hij noemde zichzelf een geboren leugenaar. (Een leugenaar is iemand die aan boord de kost verdient met verhalen vertellen). School vond hij minder interessant. Toch haalde hij studerend tijdens nachtdiensten bij de havenpolitie zijn mulo-B en begon hij met schrijven, detectives onder het pseudoniem van F.R. Eckmar (verrek maar). Door zijn verhalen en boeken ontmoette hij in zijn leven veel beroemdheden uit de toeneelwereld en later ook uit de filmwereld. Hij leerde Lydia van Schagen kennen, een medefigurant, en trouwde met haar in 1934. Zij kregen 2 kinderen. Dat huwelijk hield helaas geen stand.

Hij schreef inmiddels serieuzere boeken, om te beginnen 'Hollands Glorie'. Hij woonde toen in Schoorl met huisgenoten Albert van Dalsum en Ludwig Bergen. Hij kreeg zijn filmdebuut met als tegenspeelster Lily Bouwmeester, met wie hij een romance beleefde.

Tijdens de oorlog weigerde Jan lid te worden van de Kultuurkamer. Zijn boek Hollands Glorie, dat heel succesvol was, werd toen verboden en Jan viel in ongenade.

Samen met acteur Jan Teurlings kocht hij een oude tjalk met als doel een clandestien theatergezelschap op te zetten en als dekmantel voor verzetsacties. Uiteindelijk vluchtte hij uit Nederland en kwam hij via omzwervingen door Europa in Engeland. Hij kreeg daar een baan bij de Regerings Persdienst en sprak ook verhalen in over Radio Oranje. Later kreeg hij een aanstelling bij het Oxford Playhouse. Hij leerde daar veel beroemdheden kennen o.a. George Bernard Shaw en A. den Doolaard. Daar vond hij ook zijn tweede vrouw: Angela Wyndham, dochter van schrijver J.B.Priestly. Zij trouwden in 1946 en kregen twee kinderen. Ook dit huwelijk liep een paar jaar later fout.

Hij bleef in zijn hart ook Nederlander en kocht een oude tjalk waarmee hij door Nederland voer en afzakte naar Parijs. Hij leefde daar tamelijk losbandig met veel drank en vrouwen. Zijn inmiddels geschreven boeken werden een enorm succes. Marjorie Mein hielp hem bij vertaalwerkzaamheden. Toen in 1953 de dijken doorbraken in Zeeland, liet hij zijn schip de Rival ombouwen tot een hospitaalschip met 60 bedden. Hij vroeg Marjorie hem te helpen bij de reddingswerkzaamheden. Zij raakten bevriend en zakten samen de rivieren af tot in Zuid-Frankrijk.

In 1960 hoorde hij dat zijn moeder, die inmiddels Quaker geworden was, ernstig ziek was. Hij bleef bij haar haar laatste levensdagen. Hij schreef naar aanleiding hiervan "Herinneringen aan mijn moeder". Na haar overlijden moest haar kamer in het bejaardenhuis worden ontruimd. Er waren heel veel theologische boeken die hij verkocht Maar voor de esoterische boeken over mystiek benaderde hij de Quakers. Hij vond in het telefoonboek het adres van het Quakercentrum. de vrouw die hem ontving was blij met de boeken, maar het waren er zo veel, dat zij geen kast had om ze te plaatsen. Daarop kreeg zij ook de bij behorende boekenkast van Lucretia de Hartog.

Hij maakte toen voor het eerst een Quakermeeting mee. Niet lang daarna sloten Marjorie en Jan zich bij de Quakers aan en sloten een Quakerhuwelijk. Jan begon met het schrijven van de Quakergeschiedenis: Het Koninkrijk van de Vrede, bestaande uit de delen: De kinderen van het Licht, Het heilig experiment, Het uitverkoren volk en De Oorlog van het Lam.

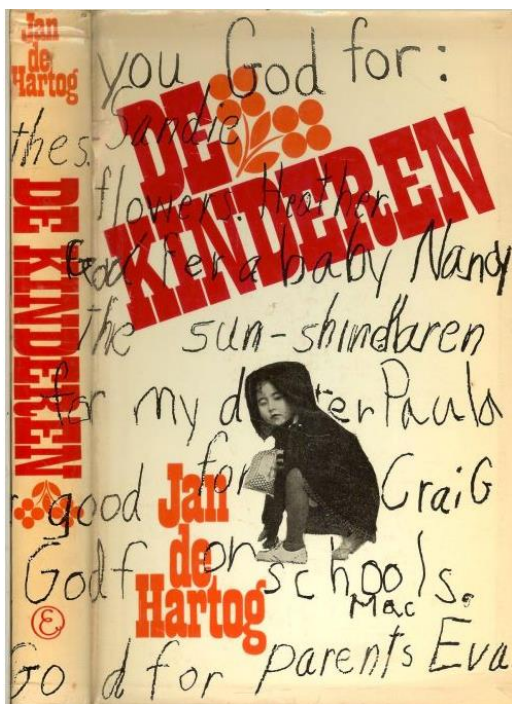
Door zijn succes met zijn boeken, kwam hij in Houston terecht, waar hij dramaturgie doceerde aan de universiteit van Houston. In die stad kwam hij in aanraking met het ziekenhuis door de constatering met de slechte behandeling van niet blanke patiënten. Hij meldde zich aan als vrijwillige verpleger en zocht de publiciteit over de gang van zaken in het ziekenhuis (hij schreef er later zijn boek "Het ziekenhuis" over). Hij maakte zich in die stad daardoor onmogelijk en verhuisde naar Nantucket, waar zij zich voor langere tijd vestigden.

Toen in 1966 Hanoi en Hai-phong voor het eerst werden gebombardeerd, richtte een groep Quakers een hulpactie voor de slachtoffers van Zuid- en Noord-Vietnam op. Die richtte zich vooral op het redden van verweesde kinderen. Jan en Marjorie adopteerden toen twee meisjes. Naar aanleiding hiervan schreef Jan het boek *De Kinderen*, een gids voor adoptieouders en geadopteerden.

Jans' vierdelige romanreeks over de geschiedenis van de Quakers: "Het Koninkrijk van de Vrede" schreef hij in de Verenigde Staten en het verscheen eerst in het Engels. "The Peaceable Kingdom" werd genomineerd voor de Nobelprijs voor de Literatuur. De vier delen verschenen tussen 1971 en 1975, en de Nederlandse vertaling tussen 1972 en 1975.

Het eerste deel, *Children of the Light (De Kinderen van het Licht)* behandelt het begin van de Quaker geschiedenis vanaf de eerste ontmoeting tussen George Fox en Margaret Fell in het huis van Rechter Fell.

The Holy Experiment (Het Heilig Experiment) speelt in Amerika, tijdens de stichting van Philadelphia door Penn, en geeft met deel III: *The Peculiar People (Het Uitverkoren Volk)* een beeld van de strijd van Quakers om voor de indianen en de gevluchte slaven een leefbaar bestaan mogelijk te maken.

Het vierde deel *The Lamb's War (De Oorlog van het Lam)* speelt in 1940 in Nederland, waar een vernieuwde Jaarvergadering net begint te functioneren. Uit de vier delen kwam een tv-serie voort over de Quakers.

Zijn boeken brachten de Quakers onder de aandacht van een breed publiek. Jan bleef rusteloos in het laatste deel van zijn leven. Hij verhuisde naar België, weer terug naar de VS en in 1986 vestigde hij zich met zijn vrouw in Somerset. Hier schreef hij *De Centurion*. Hij had onderwijl twee affaires met veel jongere vrouwen, tot ontsteltenis van Marjorie. Vanwege een ruzie verhuisden ze weer naar België en toen weer terug naar Houston, waar hij in 2002 overleed.

In Maassluis staat een plaquette ter nagedachtenis aan Jan de Hartog vlak bij de ligplaats van de *Furie*, het schip dat een belangrijke rol speelde bij de televisiebewerking van *Hollands Glorie*.

“Van jongs af aan ben ik een beschouwer geweest. Opportunistisch ook; in diepste wezen. Die observator ben ik altijd gebleven. Op mijn sterfbed zal ik nog denken: Wat jammer dat ik dit niet meer zal kunnen beschrijven. Ik sta toch altijd een stap terug van mijn ervaringen; zelfs de intiemste. Dat betekent een zekere eenzaamheid.

Ik herinner me mijn eerste schooldag nog goed. Juffrouw Vlaanderen leerde ons het Aap, Noot, Mies. Nog voel ik die overweldigende verrukking van: “Ik kan lezen!” Ik rende naar huis, almaar brullend: “Ik kan lezen! Ik kan lezen!” Mijn vader pakte de Bijbel, sloeg die open, en vroeg me: “Wat staat hier dan?” Later heeft mijn moeder me verteld dat het om het Hooglied ging. En ik zei: “Daar staat Aap. Noot, Mies.” En mijn vader zei: “Nou ja, daar komt het wel zo ongeveer op neer.”

Uit: *De interview-
wer en de
Schrijver* [inter-
views met Ischa
Meijer], redactie
Connie Palmen,
Prometheus
2003.

Jan de Hartog

Impressie van de bijeenkomst 'Quakers en ik' op 22 april.:

Door Marlies Tjallingii

Aan het begin van ons samenzijn, herinnert Marlies ons (12 deelnemers) aan hoe we met elkaar spreken. Ieder spreekt in principe één keer en daarna hebben we een korte stilte. Dat geeft rust in het gesprek en we dat wat gezegd kunnen we op ons inlaten werken. In deze 'impressie' zijn enkele bijdragen verwerkt.

We beginnen met de vraag: "Wat heb jij van Jan de Hartog meegenomen?" In zijn boeken vinden we mensen van vlees en bloed, met een interne strijd. Ook de inspiratie dat het Goddelijke in alles is en de waardering van de ander. Zijn boeken zijn levensecht. Hijpraat tegen het Goddelijke in de ander, of met dat van God in de ander en niet met dat wat niet van God is. Hij beschrijft dat de Quakerbijeenkomsten soms saai waren en zonder inspiratie: wat zouden we met onze betrokkenheid moeten doen? En dan opeens komt er een idee: bijvoorbeeld werken in het Ziekenhuis. Dat geeft een enorme opleving in de groep mensen die eerst bijna ingeslapen zijn. Wat vooral ook boven komt is de gepassioneerde van Jan de Hartog en zijn passie voor de zee. Ook herinneren een aantal van ons zich de TV NCRV-serie waarin hij vertelt over de Quaker geschiedenis, heel indrukwekkend. Een gepassioneerde verteller. Alsof je er zelf bijstaat.

Bij één van ons staat een kast in de kamer die waarschijnlijk geweest is van de moeder van Jan de Hartog, die haar boeken inclusief de kast naliet aan de bibliotheek in Amsterdam. Ze vond zelfs een brief dat Jan de Hartog geschreven had aan de Quaker-jongeren die hun blad 'Het Vosje' verzorgden.

Als tweede vraag kwam: Stel je voor dat je nu een boek zou schrijven over de Quakers, wat zou jij daarin willen beschrijven?

Het schrijven over de stilte, hoe doe je dat in een boek: hoorbare stilte. Dat is zo radicaal anders dan in andere kerken. Het Koninkrijk van God is nu, met al ons geknoei en geworstel (dat beschreef Jan de Hartog ook). We creëren nu al een deel van het Koninkrijk Gods!

Een dubbele geschiedenis: een huilende klimaatactivist en een oudere Quaker met alle rust en stilte, afwisselend in verschillende hoofdstukken die dan bij elkaar komen.

Het ontmoeten van elkaar ook online en hoe we verschillen met respect overbruggen.

De gastvrijheid die ik ervaar bij de Quakers ook al ben geen Quaker. Vredeswerk, ontwapening en het geduld dat je nodig hebt om hiermee bezig te blijven. Hoe houd je dit vol?

God is in mensen en niet erbuiten. Wij zijn de handen en voeten van God. Hoe Quakers onderling verschillen: activisten en stille Quakers die degenen die veel doen op handen dragen.

Dat we er allemaal mogen zijn, ook als kind van een tienermoeder, anders had één van ons niet bij de Quakers gezeten!

Wat een mooie uitwisseling. Wie zou hiervan een boek kunnen maken? Dat hebben we nog niet afgesproken. Misschien zouden we wel ieder ons eigen stukje aan het boek kunnen toevoegen!

Thomas Kelly over Gebed

Door Marlies Tjallingii, uit *Quaker Faith and Practice* 5e editie, Hoofdstuk 2
Thomas Kelly (1893–1941) auteur van “Een Quaker getuigt”

Hoe zullen we dan dat leven en kracht grijpen en het leven van gebed leven zonder ophouden? Door rustig, volhardend te oefenen om ons hele wezen, dag en nacht, in gebed en innerlijke aanbidding en overgave te richten op Hem die roept in het diepst van onze ziel. We moeten mentale gewoonten van naar binnen gericht zijn ontwikkelen. Een innerlijke, geheime toewending tot God kan redelijk stabiel worden gemaakt, na weken, maanden en jaren van oefenen en mislukken en mislukken en terugkeren. Broeder Lawrence vond het een eenvoudige kunst, maar het kan lang duren voordat we enige stabiliteit in het proces bereiken. Begin nu, terwijl je deze woorden leest, terwijl je in je stoel zit, om je hele zelf aan te bieden, volkomen en in vreugdevolle overgave, in stille, blij overgave aan Hem die van binnen is. Wend u in geheime uitingen van lof in nederige verwondering tot het Licht, hoe zwak dat ook mag zijn. Houd contact met de buitenwereld van zintuigen en betekenissen. Hier is geen discipline in verstrooidheid. Loop en praat en werk en lach met je vrienden. Maar ga achter de schermen door met het leven van eenvoudig gebed en innerlijke aanbidding. Ga zo door gedurende de dag. Laat innerlijk gebed uw laatste handeling zijn voordat u in slaap valt en de eerste handeling wanneer u wakker wordt. En na verloop van tijd zult u, net als broeder Lawrence, ontdekken dat ‘degenen die de storm van de Heilige Geest hebben, zelfs in slaap voorwaarts gaan’. Citaat uit 1941

Wat en hoe ervaren wij de levende God, of welke naam jou aanspreekt?
Wat een prachtige tekst is dit voor onze ‘Hap Stil Snap’ gesprek vanuit de groep in Zwolle, online op 14 april. Hoe kunnen we in onze dagelijkse bezigheden de stilte, het gebed vasthouden. Dat van God in ons als het ware levend uitstralen. In contact blijven met liefde, wetend dat God liefde is. Dat kunnen we ervaren in de ontmoeting met mensen: het goddelijke ontmoeten in de ander. Wetend dat we er allemaal mogen zijn, onvoorwaardelijk! Overal waar mensen zijn, daar is liefde, daar is God. We kunnen met onze ogen vol liefde kijken naar mensen die we elke dag ontmoeten. Dat lukt niet altijd maar vaak wel. Dat is een mooie oefening. God is als de lucht om me heen, als een warme mantel. Het Jezus gebed “Heer Jezus Christus ontferm u over mij” heeft tijden geholpen om de dankbaarheid voor het bestaan te voelen, niet alleen voor mezelf maar ook verbondenheid te voelen met de hele wereld, we zijn een organisme.

Na de uitwisseling gaan we weer weg van het scherm en nemen de gedachten mee ons leven in. Wat een mooie verbinding

Vrienden in het hele land

Maandvergaderingen
(lokale groepen)
bijeenkomsten:

Quaker Secretariaat: Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).

(Erik Dries en Marlies Tjallingii) e-mail: secretariaat@dequakers.nl.

Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering: (Frits Nieuwerth van den Akker)

Bankrek. NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers- te Driebergen.

Quaker Bibliotheek: Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, open op afspraak 'Bibliothecaris: Marianne IJspeert, tel. 020-6125703 (06-12730475).

Quaker Literatuur: Willem Furnée; Badhuisweg 149, 2597 JN 's-Gravenhage tel.: 070-3220544, e-mail: literatuur@Quakers.nu. Bankrek.: NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers- te Amsterdam. m.v.v. Quaker Literatuur.

Amsterdamse Maandvergadering: Schrijver: Marianne IJspeert, W. de Zwijgerlaan 21-III, 1056JD Amsterdam tel. 020-6125703, e-mail: mijquak.1@online.nl Bankrek.: NL81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers te Anna Paulowna.

Haagse Maandvergadering: Schrijver: Anneke Spreij, e-mail: haagsevrienden@Quakers.nu, Haagse Maandvergadering, Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070-3600621, Bankrek.: NL48 INGB 0001 8562 21 t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers Den Haag.

Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350, e-mail: els@ramaker.me, Bankrek.: NL67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. MZNMV Quakers.

Deventergroep: Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, email: friedaoudakker@gmail.com.

Noord Oost Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Kees Nieuwerth; Hoofdstraat 26; 9514 BE Gasselternijveen; k.nieuwerth@wxs.nl. Bankrek.: NL12 INGB 0001 5908 95 t.n.v. N.O.N. MV Rel. Gen. der Vr. te Groningen.

Quaker Hulpfonds: Schrijver vacature. Penn: Dick Meijaard, e-mail: persel@xs4all.nl. Bankrek: NL94 TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds, Quakers, te Amsterdam.

Vrienden voor Brussel (VVQREA): Schrijver: Corien van Dorp, tel: 070-3867309. E-mail: vvqrea@gmail.com. Bankrek. NL93 TRIO 0391 2219 65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad te Helmond.

Vriendenkring: Per 1 jan. 2019 de abonnementsprijs van de Vriendenkring: €30,- voor Nederland en €75,- voor Buitenland (ook Europa). NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers te Driebergen met vermelding van 'Abonnement Vriendenkring'. E-mail: vriendenkringredactie@gmail.com

Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

Wijdingsssamenkomsten in Nederland en België

Gebruik de email adressen of telefoonnummers om te zien of er fysieke of online bijeenkomsten zijn.

‘Quakers en ik’: ‘Heb je vijanden lief’ 27 mei Online 19.30-21.00

Opgeven bij marliestjallingii@home.nl

Amsterdam	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 020-6125703 e-mail: mijquak.1@online.nl
Antwerpen	Geen vaste tijdstippen	Info: Jan Peeters, tel.: 0032.15.24 75 10 e-mail: boekrijk@hotmail.com
Bennekom/	MiZuNe 2e en 4e zondag vd maand, neem contact op met Els Ramaker	Commandeursweg 44, 6721 ZM Bennekom e-mail: els@ramaker.me . De 2e zondag: een gesprek vanuit de stilte en daarna wijdingsssamenkomst tot 11.30.
Brussel	Iedere zondag 11.00	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
Den Haag	Iedere zondag 10.30 HapStilSnap: 1x per maand 18:15	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Graag vooraf aanmelden. Info: tel. 070-3600621
Driebergen	Normaal iedere 3 ^e zondag, 10.30.	Onze kinderen verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of per mail: Quakers@marieke.nl
Deventer	Normaal 3 ^e zondag 10.30 Gespreksavond: informatie bij Frieda.	Meester Geertshuis, Assenstraat 20, Meld je aan bij Frieda Oudakker tel. 0644794366, email: friedaoudakker@gmail.com
Gent	2 ^e woensdag 20.00-en 4e zondag 11.00. Haspelstraat 37.	In het zaaltje boven vzw Trafiek, aan Pierkespark (Brugse Poort) (vooraf graag contact opnemen Quakercircels@gmail.com)
Groningen	2 ^e en 4 ^e zondag 10.30 In De Poort, Moesstraat 20, 9717JW Groningen,	Kinderen zijn welkom! Graag tevoren doorgeven aan de schrijver: Kees Nieuwerth e-mail: k.nieuwerth@wxs.nl ; tel. 050-5712624
Wijhe, bij Zwolle	Eerste zondag 10.30	Wim Balijon, tel.: 0570-597170 Slotpark 77, 8131 DW Wijhe. Nu even beperkte toegang.
Zwolle	12 mei 18.00-19.30 online iedereen welkom	Hap-Stil-Snap 06-23869715, aanmelden bij Marlies marliestjallingii@home.nl

Iedere Zondag Online Wijdingsssamenkomsten 10.30 iedereen (in de hele wereld) welkom, gesproken taal vooral Nederlands Gastheer: Charles Tauber. Meeting ID: 309 877 1347; Passcode: Tauber; tel.: +31 20 794 7345

<https://us02web.zoom.us/j/3098771347?pwd=eEdtNHR5Q2pDSFp5b0dlbzJwNjhUUT09>

Deltalicht,

de Nederlandstalige blog van QCEA: <https://qceadeltalicht.wordpress.com/>.

europa heeft
quaker input
nodig !!!

The logo for "Deltalicht" is located in the bottom right corner of the text block. It features the word "Deltalicht" in a white, serif font, positioned above a stylized landscape image showing a network of water channels and land.